

ספרים חדשים בנושאי עתונות ותקשורת

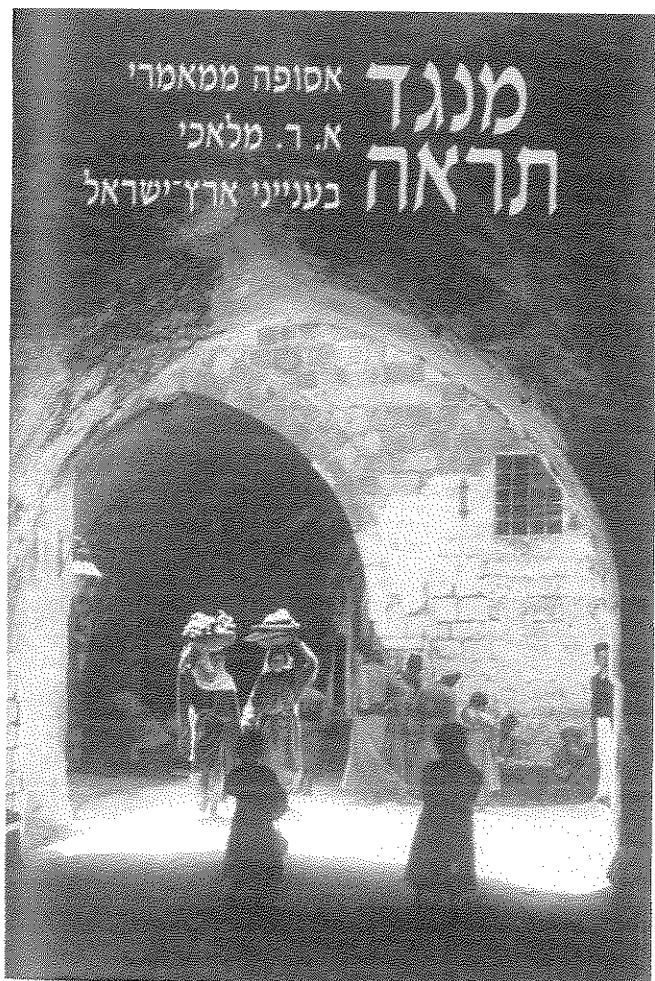
הביוגרף של העתונות הארצישראלית בראשיתה

מרדכי נאור

אלחנן ריינר, הגי בן שמאי (עורכים), מנגד תראה - אסופה ממאמרי א.ר. מלאכי בענייני ארץ ישראל, הוצאת יד יצחק בן צבי, ירושלים תשס"א, עמ' 588.

אליעזר רפאל מלאכי (אנגלמן) (1895-1980), היה אחד התורמים הגדולים לחקר העתונות בארץ ישראל ובעולם היהודי. מאות ואולי אלפי המאמרים והרשימות שכתב על תולדות ארץ ישראל בכלל וקורות העיתונות בה, מאז העתונים הראשונים הלבנון והכצלת (1863) בפרט, ראו אור במשך כשבעים שנות פעילותו הספרותית והמחקרית. ואת רוב השנים האלה עשה - כפי שכבר רומז שם הספר - "מנגד", מ"שם", מארצות הברית. וזאת, על אף שהיה יליד הארץ וירושלים. הספר שלפנינו מכיל 45 מאמרים שכתב, שלא כונסו בספרים, מהם 14 העוסקים ישירות בתולדות העתונות בארץ ישראל, ועוד כמה הנוגעים לנושא בעקיפין. למעשה, כל השליש הראשון של "מנגד תראה" מוקדש לעתונות זו - מעין מי ומי של עתונים, כותביהם ועורכיהם בימי הבראשית, בעיקר בכל הנוגע לעתונות היישוב הישן. עד כמה היה מלאכי מומחה בתולדות העתונים הראשונים יכולה להעיד הפרשה הבאה: עקבות חמשת הגיליונות הראשונים של העתון השני שראה אור בירושלים, הכצלת, אבדו עם השנים, וכל מה שידוע היה עליהם התבסס על פרסומים, הערכות וביקורות במקורות שונים שסיפרו וניתחו גיליונות אלה. מלאכי הקדיש למונוגרפיה שלו על ייסוד הכצלת מאמצים כבירים ודומה שסרק כל מקור וכתב עת אפשרי. לימים, כשנתגלו בלונדון חמשת הגיליונות ה"אבודים" על ידי די"ר צבי אילן, התברר כי מלאכי יצר - כפי שאומרים כיום - גיליונות וירטואליים מדויקים להפליא.

את מאמרו המקיף הראשון, שהחזיק כ-7,000 מלה, פרסם מלאכי בהיותו בן פחות מגיל 16, בשנתון "לוח ארץ-ישראל", בעריכת א.מ. לונץ (1911). זו היתה סקירה מפורטת של כל העתונים שראו אור בירושלים ככהמישים השנה הקודמת - רובם בעברית ומיעוטם בשפות אחרות, לרוב יידיש וספניולית. עוד קודם לכן החל לפרסם רשימות קצרות בחכצלת, עדיין בחתימת אנגלמן. בה בעת כתב גם ידיעות על החיים בירושלים, בשם העט "ארגמן". לאחר מכן כתב גם בעתוני בן יהודה. בשלהי 1911 יצא לאירופה, וממנה נסע לארצות הברית, שבה חי כל שנותרו, להוציא שלוש שנים (1919-1922), שבהן חזר והתגורר בירושלים.

עתונו הראשון של אליעזר בן יהודה; דער הייליגער אנצייגער (המודיע הקדוש), עתון יידי שמאחורי הוצאתו עמדה הרבנית מבריסק, אחת הנשים החזקות בירושלים של שלהי המאה ה-19; עתונים לועזיים ראשונים בירושלים ועוד.

מאמריו של מלאכי היו מלומדים כולם והתייחסו ברצינות ראויה לעתונים ולכותביהם. יוצא דופן, לפחות בנושא הרצינות, היה מאמרו "ראשית העתונות ההיתולית בארץ ישראל: דברים לרגל תג הפורים", שאותו פרסם בהדואר בשנת תשל"ה (1978), שנתיים לפני מותו. במאמרו זה הוא מחזיר את הקוראים לתופעה חריגה בתחילת המאה ה-20 בירושלים, שזכתה תחילה לקיתונות של ביקורת. העתון ההיתולי הראשון היה הפטפטן (1907), שהופיע בשכפול במכשיר שנקרא הקטוגרף, ובעברית של או – כתבוב (מונח המזכיר את חידושו של העולם הזה לימים – כתבלב, עתונאי זוטר או כזה המבזה את המקצוע). עתון היתולי אחר היה הצרצר, כלי ביטוי ביקורתי של תלמידי הסמינר למורים בירושלים של חברת "עזרה", שיצאו נגד הגרמניזציה של המוסד. עתוני-היתול הופיעו גם במושבה רחובות, אף הם בשכפול. העתון ההיתולי הראשון בדפוס היה חמרגמל, ירחון בעריכת איתמר בן אבי, שממנו יצא רק גיליון אחד. מצליח יותר ממנו היה ליהודים, עתון פורימי שהוציא ק.ל. סילמן במשך מספר שנים. מדור שוכה בליהודים להצלחה רבה – וגם לביקורת – היה "משלוח מנות" למוסדות ולאישים ידועים בארץ. סילמן הרבה לתקוף ולבקר – אישים, סופרים, מנהיגים ורבנים ו"העקיצות יצאו לפעמים מגדר הנימוס ורבים נכוו בגחלתו", כפי שציין מלאכי.

בפתח ספרה של גליה ירדני, "העתונות בארץ-ישראל בשנים 1863-1904" (1969), היא כתבה:

אי אפשר שלא לחזור ולהזכיר כאן את מר אליעזר רפאל מלאכי, שמאמריו ומחקריו בדברי ימי הישוב בא"י במאה הי"ט ובתולדות מוסדותיו ואישיו שימשו אחד ממקורות-העזר הראשיים לעבודה זו. עשרות מראי מקומות, הערות וציטוטים ביבליוגרפיים, הפוזרים לכל אורכו של הספר הזה, מעידים על גודל חובנו כלפיו.

דומה שחוב זה, או לפחות חלק ממנו, הוחזר בספר שלפנינו.

בארצות הברית היה מלאכי עד מהרה, על אף גילו הצעיר, לאחד מעמודי התווך של העתונות העברית ורישומו ניכר במשך שנים בעתונים כגון התורן, בצרון, ובמיוחד הדואר. לצד התמחותו בעתונות הארצישראלית, הרבה לכתוב על עתונים עבריים וידיים בארצות הברית ובארצות אחרות, ואין ספק כי נכונה הגדרתו של ידידו יעקב קבוב, ש"אין כמלאכי חוקר שהעמיק לצלול בים העתונות העברית לארצותיה ולתקופתיה, ושהעלה ממנו שלל של פנינים." הוא גם היה ביבליוגרף פורה וערך קבצים ורשימות ביבליוגרפיות, כינס מאמרים ומכתבים של גדולי התרבות והספרות היהודית ויוצרים כדוגמת מנדלי מוכר ספרים, דוד פרישמן, פרץ סמולנסקין ועוד.

כאמור, מומחיות גדולה במיוחד הפגין מלאכי בתולדות העתונים הראשונים בירושלים. לאחר מאמרו המקיף הראשון, הוא התפנה לספל בהם, בכותביהם ובמיוחד בעורכיהם, טיפול פרטני יותר. כמעט כל אחד מעתונים אלה זכה לביתו מפורט במאמריו במהלך השנים. הוא היטיב לשחות בים עסקני הדת, החברה והתרבות של ירושלים בשלהי המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20, והדבר ניכר היטב במאמריו, הגדושים פרטי-פרטים על העתונים, הפורמטים שלהם, תומכיהם ומתנגדיהם (והאחרונים, לרוב, היו רבים מן הראשונים).

מלאכי מגלה לנו, כי העתונים הראשונים, ממש כמו בימינו, הפגינו עוינות עזה זה כלפי זה. כשהופיע הגיליון הראשון של חבצלת, הקביל כך בכור העתונים, הלבנון, את הרך הנולד: "ציץ השדה" – ה'חבצלת' שאמרה על הארו בלבנון, כי כל בהמות יער אך אלי ישחו ראשם ועל גאת שדי ירביצו, ואל גובה קומתך ולשיא חסנך לא ישאו עין. בחבצלת הגיבו כך: "שושן החבצלת, למי אדמה ומי יערון לך. תדהר ותאשור יחדיו לא יבואו גבולה, לבנון ועציו כאין וכאפס למולה, כי קוץ ודרדר יצמיח וחוה עלה...".

עורכי שני העתונים הראשונים הלשינו אלה על אלה באוזני הפשה התורכי וגילו לו כי ליריביהם אין פירמן (רשיון) להוצאת עתון. הפשה פעל במהירות וסגר את שני חלוצי העתונות בארץ-ישראל עוד לפני שהוציאו את שנתם.

מאמרים נוספים המופיעים בספר סוקרים את תולדותיהם של עתונים כגון יהודה וירושלים של יואל משה סלומון; מבשרת ירושלים

"הכלום שקורה עכשיו"

מיכאל קרן

נועם יורן, ערוץ 2: הממלכתיות החדשה, פטיש - סדרה לביקורת התרבות בהוצאת רסלינג, תל אביב 2001, 176 עמ'.

קשה שלא לחוש כך גם ביחס לספר עצמו הנראה לעתים כחלק מהתרבות שהוא מבקר. הנך קורא בשקיקה והש הזדהות מלאה עם הדברים, אך משהנחת אותו מידך הנך מתקשה לבסח לעצמך מהי בעצם התופעה התרבותית הנדונה כאן. כמו המטלפנים לרדיו המשתתפים, לדברי המחבר, בייצור פנטזיה של המדינה, קוראי הספר משתלבים בתהליך אינטלקטואלי מבריק שבו נוצרת פנטזיה של "ערוץ 2".

לקראת סופו של הספר מתאר המחבר את הקושי שבו נתקל כאשר ניסה לצפות בקלטות של תוכניות ערוץ 2 זמן מה לאחר ששודרו, וגילה כי מה שאפשר את הצפייה מלכתחילה היתה אך ורק העובדה שהיא נעשתה בזמן אמיתי. "אנו יכולים לצפות בהן", הוא כותב ביחס לתוכניות הערוץ, "משום שזה מה שקורה עכשיו – גם אם בעצם לא קורה דבר. זהו ניסוח נוסף למהפכה של ערוץ 2: הכלום שקורה עכשיו" (עמ' 149).

צופי טלוויזיה שונים ובוודאי שאינה מהווה בסיס תקף לניתוח החברה הישראלית.

כמו כן, הקמתו של ערוץ 2 לא החליפה את המציאות המדינית בפנטזיה המפעילה אותה אלא סיפקה במה החושפת את המציאות הזו. צודק המחבר כי ראוי לחפש את מה שמצוי מאחורי מסך הטלוויזיה, אך מי שמצויים שם הם בראש ובראשונה מנהלים, שדרים, צלמים, מפיקים, תחקירנים, מאפרים, נהגים, במאים, ובעלי מקצוע אחרים שפעולתם המשותפת מצויה בקשר גומלין הדוק עם מרכיבי המציאות הישראלית. ניתוח קשר גומלין זה עשוי לגלות לנו יותר על החברה והפוליטיקה שמסביב מאשר הניתוח התרבותי, מבריק ככל שיהיה, של תפוקת הטלוויזיה.

למשל, כאשר נציג חברה קדישא נשאל בתוכנית כלשהי האם הוא יכול להיות בטוח שרק חלקי גוף של יהודים נקברים בקברים של יהודים, עשויה השאלה לנבוע לכאורה לא רק מפנטזיה של טוהר לאומי אלא מגסות רוח פשוטה; כאשר תוכנית אחרת מוקדשת לארגון יהודי העוסק בחילוצן של נשים יהודיות שנישאו לערבים תוך עמעום העמדה המשתמעת מכך ביחס לנשואי תערובת, ייתכן שאין כאן אפילו גזענות סמויה אלא בעיקר חוסר מקצועיות של יוצרי תוכניות קרטיניים; כאשר זוג בדרגים מתאר במערכון דמויות ישראליות שורשיות לכאורה

פנטזיה זו כוללת מרכיבים שונים אשר כמו בכל פנטזיה קשורים בעיקר בצופים ולא במושאי הצפייה: הנטייה להביט בדודו טופו בלי שום סיבה, פרט לכך שהוא דודו טופו, הזיהוי של ירון לונדון עם יצירות מופת, התפיישה של הפתוס היוצא מפיה של אילנה דיין כבסיס לדאגה לאומית, ההתייחסות ל"מסעודה משדרות" כאילו מדובר בצרכן תקשורת אמיתי, הנכונות לקבל מחוות ריקות מתוכן של כתבים צבאיים כדברי סמכות, ובעיקר - ההשתתפות בחגיגה מתמדת של חוסר משמעות.

בכל אלה טמונים ללא ספק זרעים של פורענות; החברה הישראלית העוברת מהפכה תקשורתית מתגלית כאן כמצויה בעולם שקרי. זו חברה האוהבת את הטלוויזיה, בעיקר בשל הנרקיסים הנשפך מן הקופסה, והמהווה חלק ממנגנון הייצור של נרקיסים. בלשון הספר, "האהבה לישראלי הופשטה מכל תוכן. היא נותרה מתומצתת ומרוכזת במבט הריק של הישראלי הצופה בעצמו" (עמ' 38). המחבר רואה בכך סוג של קונפורמיזם פוליטי המאפשר לאנשים שהמדינה הריכוזית אבדה להם, בעיקר בשל הפרטת אמצעי התקשורת, להפוך לחלק מממלכתיות היסטורית המתמקדת בייצוג דמיוני של המדינה. דוגמה לכך היא כתבה ששודרה בתוכנית "עובדה" על האפשרות לזייף תעודת זהות ישראלית (בלא שמישהו טען שהדבר קרה) ולוותה בתשדירי פרומו מאיימים המספקים תחושת השתייכות למדינה דמיונית המצויה בסכנת העלמות.

זו גם חברה שאהבתה העצמית קשורה הדוק לכיעור וגסות הרוח המאפיינים אותה. אחת הדוגמאות המובאת בהקשר זה היא הסדרה "טירונות" שבה חיילים שוביניסטים, מרושעים ומכוערים הופכים לנהדרים, יפים ונדיבי לב בתוקף העובדה שהם חיילים: "כל פעם מבצבץ מחדש, מעבר לכל הטינופת, 'הצבא', כישות שניצבת מעבר לכל אחד מהחיילים, והוא זך ונקי וטהור כמו שתמיד היה" (עמ' 90). זו חברה שאיבדה את היכולת לומר אמירה פוליטית, שהמרכז והשוליים השתלבו בה בתכניות אירוח לכלל קונצנזוס חברתי שאינו מאפשר חריגה, שהקרנות הביטחוניות השתלטה עליה, שהמצוקה נעלמה ממנה בתוקף הצגתה על המסך, ושהשחרור מצנזורה ממשית רק חזיק בה את הריכוזיות, הלאומיות, האנטי-דמוקרטיות והגזענות. זו חברה המצויה במצב של חוסר משמעות מוחלט: "ערוץ 2 חולל מהפכה ענקית בישראל, ובו-זמנית לא שינה דבר; הוא הפך את האי-שינוי לעיקרון שכמויות עצומות של אנרגיה ולהט מושקעות בו; הוא הפך את השמרנות והקונפורמיזם לעקרונות מופשטים - שמרנות וקונפורמיזם שאינם מתייחסים לתוכן מסוים..." (עמ' 149).

הבעיה היא שמעבר ליכולת להזדהות עם כל זה ברמה הרגשית, אין זה ברור כלל מהו אותו "ערוץ 2" שבו מדובר. בטוחני כי ישנם כאלה הצופים בתוכניתו של דודו טופו לא משום אלא למרות שהוא דודו טופו, שאינם מזהים את ירון לונדון עם יצירות מופת; נהפוך הוא - הרואים את הפתוס היוצא מפיה של אילנה דיין כפתטי, המשתמשים במודל "מסעודה משדרות" כתזכורת חשובה לקיומו של קהל צופים רחב מחוץ למרכז הארץ, ואשר מחוותיהם של הכתבים הצבאיים יוצרים אצלם בעיקר תחושת אי-אמון בתוכן המשודר. כלומר, ההשתתפות בחגיגה של חוסר משמעות - הנראית לי, אגב, כמהות חיי האדם ולא דווקא כהמצאה של ערוץ 2 - היא בעלת ביטויים שונים אצל

נועם ירון

ערוץ 2

הממלכתיות החדשה

ערוץ 2: ניתוח התרבות בהוצאת רסלינו

ופוליטית ממשית. לפיכך, איני בטוח כי ניוושע מניתוחים ההופכים את התוכן המשודר בטלוויזיה לתופעה פנומנולוגית, להגיגה של חוסר משמעות, ללא כלום, וכך לחזות הכל. ערוץ 2, ולמעשה עולם הטלוויזיה כולו, עודנו מחכה לגיתוח שיטתי המבקש להבין את מחשבתם ופועלם של העושים במלאכה, התופסת נתח כה נכבד מזמננו ותודעתנו, תוך התמקדות בגורמים הפרטניים המכשילים הפעלת אמצעי תקשורת המונים בישראל במקצועיות, בשום שכל ותוך הצבה של גבולות נורמטיביים סבירים.

המתאפיינות בוולגריות איומה, אפשר שאינם מייצגים אלא את עצמם; וכאשר התנהגות אלימה של המדינה מוצגת בטלוויזיה באור חיובי, ייתכן שהדבר נובע בראש וראשונה משטחיותם של כתבי שטח שלא הפנימו את עקרונות שלטון החוק.

ערוץ 2 הוא ערוץ מסחרי הפועל במסגרת חברה אנושית שבה, כמו בכל חברה אנושית, פועלים לצדם של אנשי מקצוע נאורים, כאלה המתאפיינים בגסות רוח, קרתנות, וולגריות וחוסר השכלה. המציאות שבה מיוצר התוכן המופיע על המסך היא מציאות חברתית

קומיקאים יהודים אמריקנים – בין מרידה להשלמה

אורי קליין

Arthur Asa Berger, *Jewish Jesters – a Study in American Popular Comedy*, Hampton Press Inc., Cresskill, NJ, 2001

תקשורת המונים, פוסט מודרניזם ונושאים אחרים. זו רשימת תפוקה מרשימה לכל הדעות, אבל היא עלולה גם להצביע על מידה של שטחיות, וספרו זה של ברגר, שהוא הראשון מפרי עטו שקראתי, ללא ספק טובל ממנה.

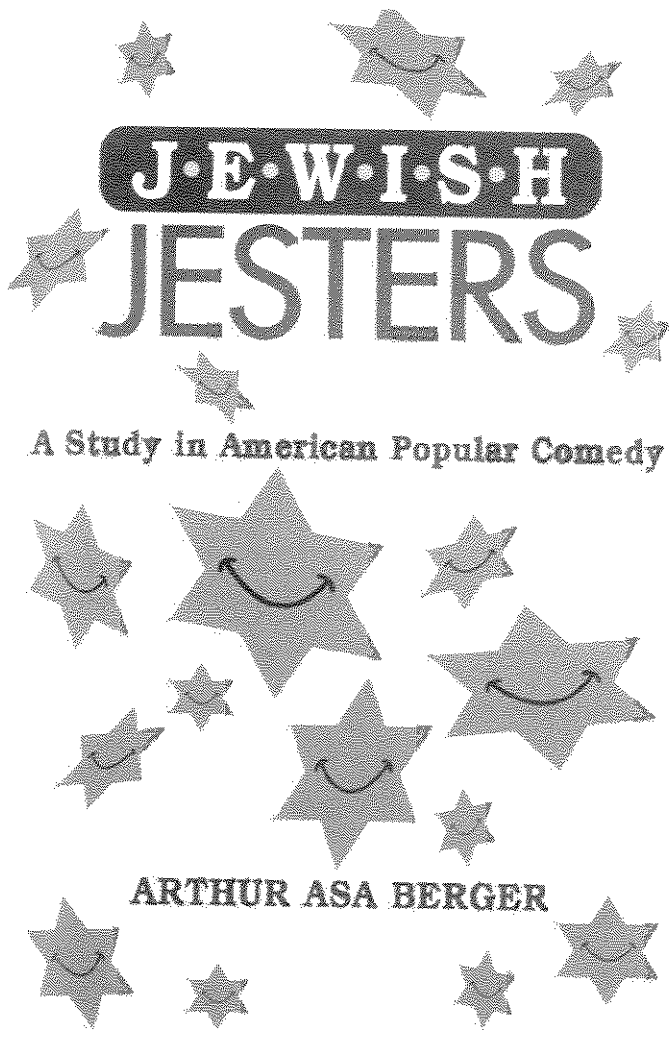
עשרת הפרקים הקצרים, המוקדשים לכמה מהקומיקאים הנודעים ביותר בתולדות תרבות הוודוויל, התיאטרון, הקולנוע והטלוויזיה האמריקנים, אינם מחדשים כמעט דבר למי שמכיר את עבודתם. הסקירה מתחילה עם גראוצ'ו מרקס, ונמשכת עם ג'ק בני, הנרי יאנגמן, רודני דיינג'רפילד, סיד סיוור, לני ברוס, מל ברוקס, ג'קי מיסון, וודי אלן וג'רי סינפלה. הפרקים המעניינים ביותר לקורא הישראלי הם אלה שמוקדשים ליאנגמן, דיינג'רפילד וסיוור, כיוון שעבודתם כמעט ואינה מוכרת במחוזותינו, אבל גם הפרקים האלה מצביעים על הקושי שיש לברגר להגדיר לא רק את ייחודם של הקומיקאים האלה, אלא לדון במקומם בתוך ההקשר של הקומדיה היהודית האמריקנית בפרט והתרבות הפופולרית האמריקאית בכלל. במלים אחרות, ברגר אינו מצליח לחבר במידה מספקת בין המסגרת התיאורטית של ספרו, שמנסה לענות על השאלה מדוע היתה ועדיין יש נוכחות כה מאסיבית של יוצרים קומיים יהודים בתוך התרבות הפופולרית האמריקנית, לעשרת המקרים הספציפיים של קומיקאים יהודים, שהיו אמורים לתת את התשובה לשאלה זאת מזוויות תיאורטיות והיסטוריות שונות.

תשובה מעמיקה ומהימנה לשאלה האמורה חייבת ליצור קשר בין תופעת הקומיקאים היהודים לסוגייה הרחבה הרבה יותר של הסיבות לתפקיד ולמקום שהיהודים מילאו בתהליך היווצרותה של התרבות הפופולרית האמריקנית במאה ה-20, ולא רק של הקומדיה, אלא גם של הקולנוע ההוליוודי, המוסיקה הפופולרית והמחזמר. היא חייבת

בפתח ספרו כותב ארתור א. ברגר בהתפעמות בלתי מוסווית שלפני דור אחד או שניים היו 80 אחוז מהקומיקאים בארצות הברית יהודים (עמ' 3). הוא מוסיף ומבאר שפירושו של נתון זה הוא, שמספרם של הקומיקאים היהודים באוכלוסיית הקומיקאים האמריקנים היה גדול פי 25 ממספרם של היהודים באוכלוסייה האמריקנית הכללית (3 אחוז). בהוות, הוא מוסיף בעגמומיות מסוימת, אחוז הקומיקאים היהודים קטן יותר, אבל בהתחשב גם במספר התסריטאים היהודים שעובדים בקולנוע ובטלוויזיה בארצות הברית, הם עדיין מייצגים פלח גדול יותר של האוכלוסייה מאשר שלושה אחוזים מזעריים בלבד.

כיוון שספרו של ברגר עוסק בקומי, אין הוא מצליח להימנע מלהוסיף להבחנה הזאת התבדחות קלה שגורסת שזו טעות, כנראה, לטעון שיהודים מהווים אך ורק 3% מהאוכלוסייה בארצות הברית. בהתחשב במספר היהודים בין המוסיקאים הקלאסיים, הזוכים בפרסי נובל ואפילו הנזירים הבודהיסטים, אין אפשרות אלא להניח שהיהודים מהווים 83 אחוז מהאוכלוסייה האמריקאית. מסכם ברגר: "I know this isn't correct, but it seems like the case a great deal of the time." ההתלהמות המעט שוביניסטית וגם ההתבדחות המעט טרחנית מצביעות על פגמיו של הספר הצנוע הזה בממדיו (181 עמודים), שמבקש גם לסקור את ראיית עולמם ועבודתם של עשרה קומיקאים יהודים נודעים, וגם למקם את ראיית עולמם ועבודתם בהקשר היסטורי ותיאורטי.

ייתכן שהמפתח להכרה בחולשתו של הספר נעוץ בפרטים על מחברו שמופיעים בסופו ומכריזים שברגר, פרופסור לתקשורת בסן פרנסיסקו סטייט יוניברסיטי מאז 1965, פרסם עד כה למעלה מ-35 ספרים ו-100 מאמרים שעוסקים בתרבות פופולרית, הומור, סמויטיקה,

והתרבותית של ספרו של ברגר, וגם אם זה נכון שהופעתה היא תופעה שמאפיינת את העשורים האחרונים בלבד, היא נוגעת בתמורות שחלו במעמדה של האשה בחברה האמריקנית בעשורים אלה, ודיון בה היה עלול להסיט את הספר לכיוונים בלתי אפשריים מבחינת יכולתו של ברגר ושאיפותיו בספרו. היעדרות זו רועמת כמו אותה שתיקה מביכה נוראה המשתררת אחרי בדיחה לא מוצלחת.

להתייחס לתשוקה האדירה של המהגרים היהודים ובני הדור הראשון להגירה להשתלב בחלום האמריקני, ולהכרה שלהם באי היכולת לממש את התשוקה הזאת. ההכרה (המודעת או לא, זה לא ממש משנה) באי האפשרות להשתלב בחלום האמריקאי הוואספי הובילה, במקרים מסוימים להשלמה, ובמקרים אחרים, למרידה. ההשלמה, למשל, היא זו שהביאה קבוצה של מהגרים ובני מהגרים יהודים לברוא בבואה אלטרנטיבית לחלום האמריקני בדמותו של הקולנוע ההוליוודי - בבואה שאפשרה לחלק ממעצביה להשתלב בחלום האמריקני, או, לפחות, לחיות את האשליה שהם עשו זאת. המרידה, שלוותה לעיתים בדחף אנרכיסטי ובעוינות קיומית, נמצאת בבסיס התהוותה של תופעת הקומיקאים היהודים. כגורם מניע היא מסובכת אף יותר מההשלמה, כיוון שגם היא מביעה ברוב המקרים את התשוקה להשתלב בחלום האמריקני, ולפיכך היא מייצגת באופן הריף במיוחד את האמביבולנטיות והפרודוקסליות המאפיינות את מעמדו של המהגר (היהודי, וגם הלא יהודי) בהיסטוריה, בחברה ובתרבות האמריקניות. הקומיקאים היהודים פעלו בו בזמן בשולי החלום האמריקני וגם במרכזו, וכך הם יכלו בעת ובעונה אחת, כל אחד בדרכו וסגנונו, להאיר את החלום וגם להתור נגדו, לחשוף את חולשותיו וגם להעיד על חוסנו ותוקפו, להצדיע לו וגם להציג אותו במלוא האבסורד השאפתני והיומני שלו. גראוצ'ו מרקס עשה זאת אחרת, כמוכן, מלני ברוס, וג'ק בני בחר באסטרטגיות קומיות שונות מוודי אלן או מג'יי סיינפלד, אבל כל הקומיקאים בספרו של ברגר מייצגים את השילוב הבסיסי שמתקיים בתרבות הפופולרית האמריקנית בין מרידה להשלמה, בין מתירנות לשמרנות ובין פרוגרסיביות לריאקציונריות.

אין ספק שברגר מודע לשאלות אלה, אבל הוא בוחר לגעת בהן באופן מרפרף בלבד, ומעדיף על פניהן אמירות קלות שגובלות לעתים בקלישאות שעוסקות באופי היהודי ובהומור שהוא תוצאה של האופי זה. גם בנקודה הזאת הספר אינו מספק, כיוון שלמרות שפרויד מוזכר בו שש פעמים, היכולת של ברגר לחבר בין ההומור היהודי לתת מודע (ההיסטורי, התרבותי, הקולקטיבי אפילו) ממנו הוא גובע, גובלת אף היא בראשוני ובשטחי בלבד. ברגר נמנע כמעט לחלוטין מדיון בהשפעה שהיתה לרגע ההיסטורי, שבו כל אחד מהקומיקאים בספר פעל, או מראיית עולמם ועבודתם של אותם קומיקאים, מהאופן שבו החלטתו של ג'יי סיינפלד לעצב סדרה קומית טלוויזיונית שעוסקת ב"כלום" היא תוצר מייצג של שנות ה-90, באותה מידה ששפתו הבוטה של לני ברוס מייצגת את שנות ה-60 והקמצינות האירונית של ג'ק בני מייצגת את השאנונות וההירות של אמריקה שלאחר מלחמת העולם השנייה. בעיה נוספת היא שהספר עוסק בקומיקאים יהודים בלבד. מי שיבקש לחפש בספר את האשה, לא ימצא אותה, ואין זה רק שברגר נמנע מאזכור שמן של ג'ואן ריברס או רוואן, אלא שהוא נמנע מדיון בסיבות להיעדרות זאת. הקומיקאית היהודיה אינה קיימת במציאות ההיסטורית